

BIBLIA n. 3

BIBLIA n. 4

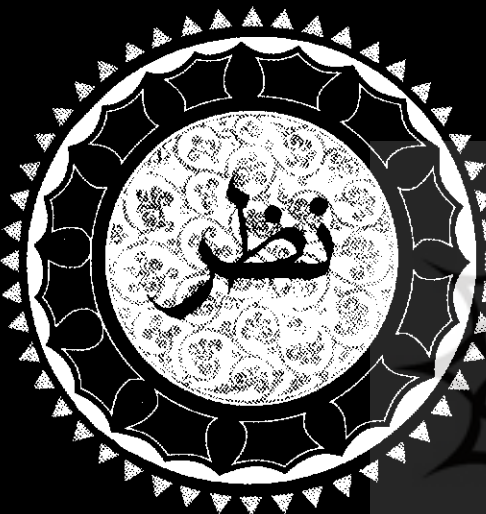
BIBLIA n. 4

A Bonheur
cette « Heureux
êtes-vous!

Paul
ou la folie
de Dieu

La Pâque
de Jesus

« Aime
et suis
ce que
tu veux ! »

کتاب مقدس فارسی

پژوهش‌های علمی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

کتاب مقدس و تفسیر آن، مجله علمی پژوهشی، شماره ۲۲، زمستان ۱۳۸۲

اشاره: آنچه از نظر می‌گذرد ترجمه فارسی کفیت و کوی ماهنامه فرانسوی بیبلیا (Biblia) با پیروز سیار است که در شماره ۲۲ این نشریه، مورخ اکتبر ۲۰۰۲ به چاپ رسیده است. این ماهنامه به انگیزه ترجمه و انتشار کتابهای قانونی ثانی به زبان پارسی، باب کفیت و کوی با این مترجم و محقق ایرانی را گشوده است. کتاب پیشگفته گو اینکه از ناحیه یهودیان، رسمیت دینی ندارد و جزو کتابهای مقبول و مقدس به شمار نمی‌آید. از جهات کوناگون، نامل برانگیز و عبرت آموز است. وجوه دینی، عرفانی، ادبی و تاریخی این کتاب هر یک به فراخور، نکات بکر و بدیعی را حکایت می‌کنند. مجله بیبلیا در معرفی ترجمه این کتاب آورده است: این رویداد بی‌چنجال و شجاعانه، گواه بر آن چیزی است که یک کفیت و کوی راستین دینی را پایه گذاری می‌کند: ملاقاتی حقیقی با دیگری.

بیلیا: شما اقدام به انتشار کتاب مقدس به زبان فارسی کرده‌اید. می‌توانید دلایل این کار را برای ما توضیح دهید؟

پیروز سیار: دلایلی چند را می‌توانم ذکر کنم که مهمترین آنها، شناساندن کتاب مقدس به عنوان یکی از عمده‌ترین شواهد میراث فرهنگی بشریت به خوانندگان ایرانی است. روایت‌های قدیمی کتاب مقدس که فهم آنها امروزه برای مردم دشوار است، در کشورهای اروپایی چاپ می‌شد و در بعضی از کتاب‌فروشی‌های شهرهای بزرگ ایران ارائه می‌شد و در نتیجه، کتاب مقدس همواره در کشور ما کم یا بد شناخته شده بود. بنابراین ترجمه جدیدی از کتاب مقدس انجام دادم و آن را به اهتمام ناشری ایرانی منتشر کردم تا دسترسی به این کتاب و شناخت آن را در کشور خود تسهیل کنم.

هدف من از ترجمه کتاب مقدس این است که سبک مناسبی برای ترجمه متون این کتاب به زبان فارسی پیشنهاد کنم؛ سبکی که در آن پیوند دشوار وفاداری و زیبایی در حد امکان تحقق پیدا کند. در ترجمه این کتاب بر آن بودم که در عین حفظ خصوصیات ادبی و دقت، متن را به گونه‌ای به فارسی برگردانم که برای همگان قابل فهم باشد و نه صرفاً برای فرهیختگان. برای رسیدن به این هدف، از سبک نویسنده یا کتاب خاصی پیروی نکردم و تنها از شناختی که از امکانات بیان ادبی زبان فارسی داشتم، بهره‌جستم. بهترین هادی من برای پیش رفتن در این راه، شیوه خاص بیان کتاب مقدس بود.

در نتیجه این نخستین ترجمه فارسی کتاب مقدس است که در آن، از روش‌های پیشرفته تصحیح متن سود جستته شده و دارای مقدمه‌ها، پانوشته‌های تشریحی و ارجاعات حاشیه صفحات برای مطالعه عمیقتر این متن است.

ترجمه و انتشار این کتاب چند سال طول کشیده و طبق چه برنامه زمانی بوده

است؟

من کار خود را با ترجمه کتاب‌های قانونی دانی آغاز کردم. این نخستین ترجمه فارسی این کتاب‌هاست، زیرا همواره پروتستانها کتاب مقدس را به طور کامل به زبان فارسی ترجمه کرده‌اند و این کتابها را قانونی نمی‌شمارند. ترجمه این نه کتاب سه سال طول کشید و برای یکدست بودن سبک ترجمه، ناگزیر بودم کتابهای استر و دانیال را نیز به صورت کامل ترجمه کنم و نمی‌توانستم تنها به ترجمه بخش‌های قانونی تثنی آنها بسنده کنم. کارهای تولید و اخذ مجوز انتشار نیز یک سال طول کشید. بنابراین، این کتاب نهمه چهار سال کار مداوم است و یادآور می‌شوم که چاپ اول آن در کمتر از یک سال نایاب شد و چاپ دوم نیز دو ماه است که به بازار آمده. مرحله دوم کار هم شامل ترجمه کامل عهد جدید با مقدمه‌ها و پانوشته‌ها و ارجاعات حاشیه صفحات می‌شود.

امیدوارم بتوانم این کار را از پاییز امسال آغاز کنم و اگر شرایط مساعد باشد، در سه تا چهار سال آینده آن را به پایان خواهم رساند. مراحل بعدی کار شامل ترجمه عهد عتیق می‌شود که در این مورد، باید با توجه به دشواریها و وسعت کار عظیمی که باید انجام پذیرد، تصمیم گرفت.

ترجمه‌های فارسی موجود کتاب مقدس کدامند؟

کتاب مقدس از زمانهای باستان به فارسی ترجمه شده است و می‌دانیم یهودیانی که نبودنصر در قرن ششم پیش از میلاد آنها را به سرزمین ماد تبعید کرد و در هگمستانه (همدان کنونی) سکنی کزیدند، ترجمه‌ای از کتابهای شریعت به فارسی باستان ارائه کردند. پس از ظهور مسیحیت، ترجمه جزء جزء کتاب مقدس و بویژه انجیلها ادامه پیدا کرد و در بعضی از دوره‌ها شکوفایی یافت.

امروزه شماری از ترجمه‌های فارسی قدیمی کتاب مقدس در بخش نسخ خطی

کتابخانه‌های بزرگ اروپا همچون کتابخانه واتیکان و کتابخانه ملی فرانسه نگهداری می‌شوند. بیشتر این ترجمه‌ها براساس روایت‌های عبری انجام پذیرفته‌اند. همچنین باید از ترجمه‌های فارسی عهد عتیق که به خط عبری اوانویسی شده‌اند (قرون ۱۵-۱۳) یاد کرد که برخی از آنها تا امروز نیز باقی مانده‌اند.

نخستین ترجمه کامل فارسی کتاب مقدس در سال ۱۸۴۶ به اهتمام انجمن کتاب مقدس بریتانیا انتشار یافت. کشیش اسکاتلندی، ویلیام کلن عهد عتیق را از روی متن عبری ترجمه کرد و کشیش انگلیسی، هنری مارتین عهد جدید را از روی متن یونانی آن پنجاه سال بعد، روایت کاملاً تجدیدنظر شده این ترجمه در ۱۸۹۵ منتشر شد. این روایت فارسی کتاب مقدس، علی‌رغم قدمت آن، شناخته شده‌تر از همه است و تا امروز بارها تجدید چاپ شده است. ترجمه فارسی تازه‌ای از کتاب مقدس هم موسوم به "ترجمه تفسیری" در سال ۱۹۹۵ انتشار یافت که ترجمه‌ای تقریبی است و معنی آیات به صورت کلی تشریح شده است.

ایا شما براساس روایت‌های کهن کار کرده‌اید یا ترجمه‌ای موجود از کتاب مقدس به زبانهای دیگر را به فارسی برگردانده‌اید؟ اگر پاسخ مثبت است، کدام ترجمه و چرا؟

من ترجمه خود را براساس روایت فرانسه کتاب مقدس اورشلیم انجام می‌دهم و برای حل مشکلات خود، از سه روایت کمکی استفاده می‌کنم: ترجمه جامع کتاب مقدس (ت.ب)، کتاب مقدس اوستی و کتاب مقدس مجموعه "پلنیاد". کتاب مقدس اورشلیم را که "ولکات" فرانسه‌زبانان شمرده می‌شود، پایه ترجمه خود قرار داده‌ام، زیرا اعتماد کاملی به این روایت فرانسه دارم که کار تصحیح و ترجمه آن براساس تحقیقات دامنه‌دار علمی و ادبی، به دست گروه کثیری از متخصصان

پرتغالی، هلندی و کاتالانی) و نیز به روسی و ژاپنی برگردانده شده است.

خوانندگان شما چه کسانی هستند؟

مسلماً، در وهله نخست، خوانندگان کتاب مقدس مسیحیانی هستند که از قرن‌ها پیش در ایران سکونت گزیده‌اند، سپس همه ایرانیان، اعم از مسیحی و غیرمسیحی، هستند که مایلند به شناخت خود از آثار

کاتولیک کتاب مقدس و به سرپرستی عالمان دومینیکی انجام پذیرفته است. کتاب مقدس اورشلیم با مقدمه‌ها، پانوشتها و ارجاعات حاشیه صفحات خود، نیای ترجمه‌ها و تصحیحات نوین کتاب مقدس است و پیش از آنکه به فارسی ترجمه شود، به بیشتر زبانهای اروپایی (ایتالیایی، آلمانی، انگلیسی، اسپانیایی،

بزرگ دینی و ادبی عمق بخشند. پژوهشگرانی که در حیطه ادیان کار می‌کنند نیز ابزار تحقیق قابل ملاحظه‌ای در این روایت فارسی از کتاب مقدس خواهند یافت و دانشجویان رشته‌های مختلف علوم انسانی هم خواهند توانست با اثر بزرگی که تأثیری عظیم بر تمدن غربی گذاشته، آشنا شوند. همچنین پژوهشگرانی که بر روی آثار کلاسیک ادبیات فارسی کار می‌کنند می‌توانند در این متن، منبع پاره‌ای از اصطلاحات و داستانها را که در شعر فارسی پرورانده شده، بیابند.

آیا می‌خواهید این ترجمه ابزاری فرهنگی باشد یا عاملی برای گفت‌وگو میان اسلام و مسیحیت؟

هدف من تحقق هر دوی اینهاست. برای انسان فرهیخته‌ای که درباره تمدنها و فرهنگهای بزرگ می‌اندیشد، شناخت کتاب مقدس ضروری است، زیرا این کتاب تأثیر بسزایی بر تفکر بشری داشته و اثرگذاری آن در زمینه ادبیات و هنر، تنها به کشورهای غربی محدود نمی‌گردد و کشورهای شرقی مانند ایران را نیز شامل می‌شود. اصطلاحات و داستانهای کتاب مقدس وارد شعر فارسی شده‌اند؛ مثلاً داستان یوسف و زن پوطیفار (در روایات اسلامی "زلیخا") که در قرآن نیز نقل شده (یوسف، ۳۴ - ۲۳، ۵۳ - ۵۱)، شاهکارهای شعر فارسی را پدید آورده است. از عیسی، که در قرآن "کلمه خدا" و "روح خدا" خوانده شده (نساء، ۱۷۱)، در اشعار تمامی شاعران بزرگ ایران به عنوان پیامبر "شریعت عشق" یاد شده که با "دم مسیحایی" خویش حیات می‌بخشد و مردگان را زنده می‌کند. حافظ که بزرگترین چهره ادبیات غنایی فارسی شمرده می‌شود، از عیسی همچون وجودی پاک و مجرد یاد می‌کند که به آسمان عروج می‌کند و خورشید را با نور خویش روشنایی می‌بخشد.

گر روی پاک و مجرد چو مسیحا به فلک از فروغ تو به خورشید رسد صد پرتو عیسی خود گفته است که "من نور جهانم" (انجیل یوحنا، باب ۸، آیه ۱۲؛ باب ۹، آیه ۵؛ باب ۱۲، آیه ۴۶). ناصر خسرو، شاعر بزرگ ایرانی قرن یازدهم میلادی، می‌گوید که در قیمتی شعر فارسی را به پای خوکان نخواهد ریخت:

من آنم که در پای خوکان نریزم
مر این قیمتی دُر نظم دری را
این شعر یادآور جمله معروف مسیح است
که در زبانهای اروپایی به ضرب المثلی
تبدیل شده: "مرواریدهای خود را به پای
خوکان میندازید" (انجیل متی، باب ۷،
آیه ۶). این نکته نباید مایه شگفتی ما
شود، زیرا مسیحیت در دوران پیش از
ظهور اسلام، از نخستین قرون مسیحی به
ایران وارد شد و ایران به عنوان امپراتوری
میانه و میانجی، نقش مهمی در اشاعه این
دین از آسیای مرکزی تا چین ایفا کرد.

در نتیجه، ترجمه فارسی کتاب مقدس به
عنوان ابزاری فرهنگی در نظر گرفته
می شود که به پژوهشگران ما امکان خواهد
داد نقاط مشترکی را که فرهنگها و ادیان ما
را به هم پیوند می دهد، به صورتی عمیق تر
بررسی کنند و این پژوهشی پرثمر خواهد
بود که به گفت و گویی بسیار بارور میان این
سه دین خویشاوند-اسلام و مسیحیت و
یهودیت-اند-منتهی می شود.

**امروزه درباره این گفت و گو چه می توانیم
بگوییم؟**

مایلم بر کلمه "امروزه" تأکید کنم، زیرا
امروزه ما در دنیایی زندگی می کنیم که
بیش از هر زمان، نیازمند گفت و گو برای
ایجاد تفاهم میان انسانها و تأمین امکان
همزیستی است. دنیایی که در آن، از
پس آمیختن مصیبت بار فناوری پیچیده
تسلیمات با جاه طلبی های سیاسی یا
منازعات عقیدتی از هر دست، دیوی زاده
می شود که برای هر انسانی هول انگیز
است. آنچه من از گفت و گو انتظار دارم،
این است که وسیله ای برای افزایش
تساهل و ایجاد صلح گردد و در این
چارچوب، گمان می کنم گفت و گو در
حیطه ادیان می تواند بسیار پرثمرتر از
سایر حیطه ها باشد، زیرا نقاط مشترک
بسیاری هست که می تواند ادیان را از
همان ابتدا به یکدیگر نزدیک کند و
پیوند دهد. اگر این گفت و گو برقرار
شود، تأثیر بسزایی بر سایر زمینه های
زندگی بشری بر جای می نهد. برای
تحقق این گفت و گو بی آنکه در آن نیت
غلبه بر دینی دیگر در میان باشد، بویژه
به این جمله نورانی فرانچسکووی قدیس
می اندیشم که در نیایش برای صلح گفته
است: "خداوندا، باشد که بیشتر در پی

فهمیدن باشم تا فهمیده شدن، در پی
دوست داشتن باشم تا دوست داشته
شدن."

**مطالعه کتاب مقدس برای یک مسلمان
چه ارمغانی به دنبال دارد؟**

مطالعه کتاب مقدس به یک مسلمان
امکان می دهد کتاب دینی دو میلیارد
مسیحی و نزدیک به چهارده میلیون
کلیمی سراسر دنیا را بشناسد و متنی را
بررسی کند که تأثیری بسزا بر تمدنهای
بزرگ، طی قرون متمادی گذاشته است.
اگر این شناخت به صورت متقابل میان
ادیان تحقق یابد، به تبادل منتهی می شود
که امکان افزایش تساهل و نفی خشونت را
فراهم می آورد.

همچنین این مطالعه امکان می دهد که
روایت کامل داستانهایی که در قرآن به
صورت جزء جزء و به تناسب مضمون
سوره ها نقل شده است، بررسی شود.
علاوه بر این، بخشی از تاریخ باستان که
شامل مناسبات پادشاهان هخامنشی و
یهودیان می شود، در کتاب مقدس نقل
شده است. مثلاً در کتاب اشعیا، کورش
کبیر به عنوان "شبان" خداوند که اراده او را
عملی می سازد (باب ۴۴، آیه ۲۸) و بالاتر
از آن، به عنوان "مسیح" وی که برگزیده
اوست و در کارهای خویش مورد حمایتش
است (باب ۴۵، آیات ۱ و ۲) گرامی داشته
شده است، زیرا این پادشاه بزرگ که
امپراتوری او از سند تا کرانه های مدیترانه
گسترده بود و مهاجرنشینان یونانی یونیا را
نیز ضمیمه قلمرو خویش ساخته بود، پس
از آنکه پادشاهی بابل را برانداخت، به
اهالی سرزمین یهودا که به بین النهرین
تبعید شده بودند، آنچه را که از آسیای
غارت رفته معبد اورشلیم باقی مانده بود
بازگرداند و به تمامی بنی اسرائیل اجازه داد
به وطن خویش بازگردند و معبد اورشلیم را
بازسازند (کتاب عزرا، باب ۱).

**آیا چهره ابراهیم و اگر بخواهیم کلی تر
بگوییم چهره پطریارخ ها می تواند عامل
گفت و گو گردد؟**

یقیناً. ابراهیم پطریارخ بزرگی است که
تاریخ او توأمان سرمنشأ تاریخ قوم عرب
و قوم یهود است. طبق روایت کتاب
مقدس، موسی و عیسی و نیز شمار
بسیاری از شخصیت های کتاب مقدس،
اخلاف ابراهیم اند. نزد مسلمانان،

ابراهیم نیای پیامبر اسلام و سازنده کعبه،
"خانه خدا" و محل مقدس مراسم سالانه
حج مسلمانان است. در روایات اسلامی،
لقب ابراهیم "خلیل الله" به معنی "دوست
خدا" است و همین لقب در کتاب دانیال
عهد عتیق نیز بدو داده شده (باب ۳، آیه
۳۵). طبق نظر پ. دومتاش، مترجم
کتاب دانیال در کتاب مقدس اورشلیم،
دوست خدا "زیباترین لقب ابراهیم است،
همان لقبی که در روایات عرب و اسلامی
بدو اعطا شده است". بنابراین ابراهیم پدر
پیامبران بزرگ ادیان سامی است و
می تواند به عنوان نقطه شروع سه راه در
نظر آید که به مقصدهای نزدیک به
یکدیگر منتهی شدند.

**در چه شرایطی این کتاب می تواند در
ایران و دیگر مناطق فارسی زبان منتشر
شود؟ پرسش من ناظر به آزادی بیان
است.**

دو چاپ از نخستین بخش این کتاب که در
برگرفته کتابهای قانونی ثانی است، طی
چهارده ماه اخیر در ایران منتشر شده و
خوشبختانه مشکل عمده ای برای اخذ
مجوز انتشار این اثر نداشتیم و متن این
کتاب آن گونه که ترجمه شد بدون
کوچکترین تغییری انتشار یافت. این
ترجمه در محافل فرهنگی، از جنبه
ویژگی های علمی و ادبی، بررسی شده و
رسانه ها همواره برای گفت و گو درباره آن
علاقه نشان داده اند. از جمله، شبکه
فرهنگی رادیو ایران از من دعوت کرد که در
۲۵ دسامبر ۲۰۰۲ به مناسبت سالروز ولادت
عیسی مسیح، در برنامه ای رادیویی
درباره این ترجمه و به طور کلی اهمیت
کتاب مقدس در دنیای امروز صحبت کنم.
تصور می کنم که امروزه، برای انتشار
آثاری که پژوهشی عمیق را در باب ادیان
مطرح می کنند، مشکل عمده ای وجود
نداشته باشد. اما شرایط همواره این گونه
نبوده است، بویژه در دیگر مناطق
فارسی زبان متأسفانه شاهد بوده ایم که در
زمان طالبان در افغانستان، سه یا چهار تن
اروپایی به جرم همراه داشتن چند جلد
کتاب مقدس مخصوص کودکان، دستگیر و
تهدید به اعدام شده اند، اما در ایران از
دیرباز آزادی بیان برای ادیان مختلف
همواره در نظر گرفته شده است.